

Kokseby Mølle

Fanefjordsgade 179, Kokseby, 4792 Askeby, Møn

Fra: "Møllebygninger i Danmark"

En stubmølles historie!

Kokseby Mølle kan spores tilbage til slutningen af 1400-tallet.

Møllen var oprindelig kornmølle, og foruden mølleriet blev der i en periode drevet bageri og handel med korn og foderstoffer.

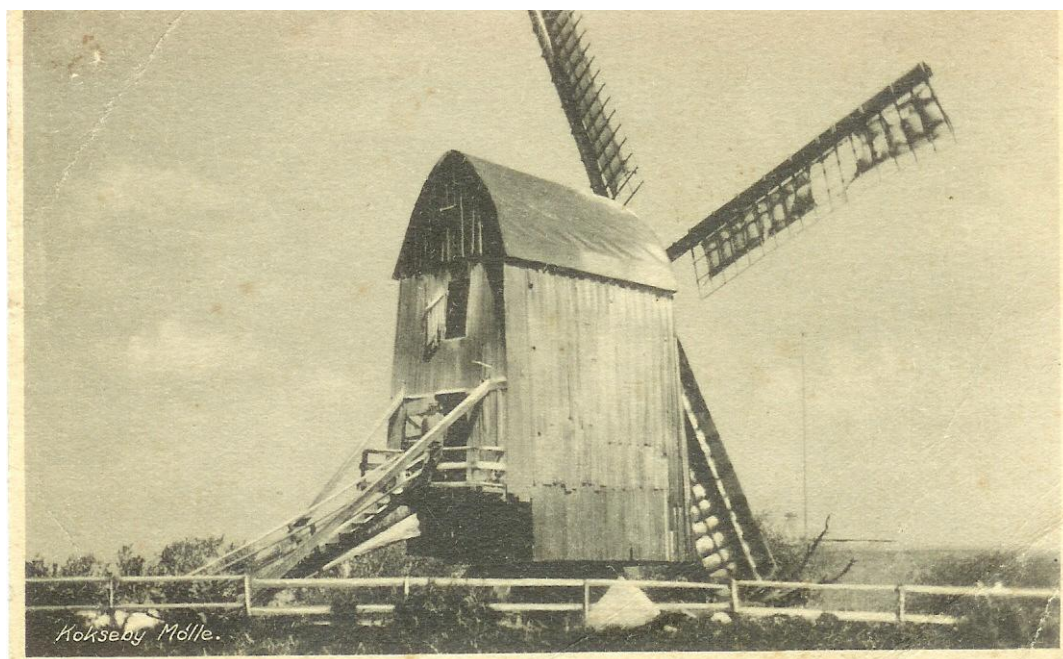
Mølledriften blev indstillet i 1946, da vingerne blæste ned.

Herefter forfaldt møllen, indtil der blev iværksat en restaurering i begyndelsen af 1960'erne. Denne omfattede dog ikke genopsætning af vingerne. Møllekonstruktionen er firkantet. Den hviler på en kampestenssokkel. Overmøllen er opført i brædder med lister og taget er bådformet i brædder på klink. Møllen har jordomgang og svanskrøjer.

Af bevaret mølleinventar kan nævnes hathjul, kværne, havrevalse, hejseværk m.m.

Møllen er i ringe vedligeholdelsesstand, men er under istandsættelse.

Den ejes privat.

Fra "Møller i Danmark" 1934

Kokseby Mølle, Askeby. Ejer:

Aksel **Valdemar** Jørgensen, f. 29. maj 1894 på Kokseby Mølle, gift 8. dec. 1920 med Gudrun f. Nøhr.

Kokseby Mølle er en stubmølle, der menes at være 500 år gammel.

Møller Jørgen Hansen solgte møllen i 1850 til den nuværende indehavers slægts eje, da den købtes af møller Jørgen Jørgensen, gift med Ane Olsen, som drev den til 1870, da hans søn møller Hans **Kristoffer** Jørgensen, f. 16. april 1850, og hustru Kirstine Jørgensen, født 1858, overtog den.

Hans **Kristoffer** Jørgensen og Kirstine Jørgensen

Dennes søn, ejer fra 1921 til 1970, Valdemar Jørgensen, født 29. maj 1894 og hustru Gudrun Nøhr, født 5. maj 1898, blev gift 8. dec. 1920 og overtog møllen og Møllegården, til hvilken der hører 10 tdr. land jord, i 1921.

Før i tiden hørte der til møllen bageri, som nu er nedlagt.

Møllens vindfang er 28 alen.

Der drives handel med korn- og foderstoffer.

Fra Møns Folkeblad julen 1952

Ved krongodsernes salg 1769 fandtes der på Møn følgende privilegerede møller:

Lendemarke Mølle, Tostenæs Mølle, Kokseby Mølle, 2 møller på Møllemarken ved Stege: Jens Tarms og Niels Mogensens, Frenderup Mølle, Landsled Mølle og Østre Mølle – senere Klintemøllen.

Disse møllers grund og husplan blev opmålt med det resultat, at Kokseby Mølle har møllehus, gård og haverum, fortov og mølleplads i syd – nord 35 favne, øst – vest 17 favne.

I auktionspapirerne står kun, at møllens grundskat – det, som brugeren skulle yde for mølleprivilegiet – solgtes til beboeren for 6 rdl. 64 skill. Det kan kun betyde, at beboeren dermed ejede møllen. Men man kan se værdiforholdet efter den sum, der betaltes for grundskatten, for Frenderup Mølle blev det kun 20 rdl., for Tostenæs Mølle 40 rdl.

Kokseby, Frenderup og Lendemarke møller blev aldrig ombygget fra stubmøller til hollandske vindmøller - og Kokseby overlevede dem alle.

Kokseby Mølle hørte – efter hvad sagnet fortæller – egentlig til Kokseby Slot, og var i de tider en vandmølle, men den blev bygget om til stubmølle og var indtil omkring 1791 den eneste mølle i Fanefjord sogn.

For en del år siden mistede møllen sine vinger, og der installeredes motor til at trække kværnen.

Fra Møns Folkeblad 1952, tegning af Erik Frandsen, Stege efter et fotografi fra 1913

Kokseby Mølle

Med vingerne vendte mod brise og blæst
og med svansen i læsiden gemt
på Kokseby Bakke har højt i nordvest
du set, hvad vor nutid har glemt,
århundrede stod du, mens kværnstene sang
ved dage og aftener med,
du omegnens varde – den frugtbare vang
kom stadig til dig med sin sæd.

Du viftet med vingerne klaprende sejl,
langt bort denne hilsen man så,
og rundt om fik byernes tage af tegl,
hvor før de var mosgrønne, grå.
Men du var den samme trods ældre og år.
Dit behårde egetræ holdt; du var som en kæmpe,
der trodsende står og værger sin vagt – og er stolt.

Du hilste kirken, til marker og vej
og Lettens blidt vuggende strøm,
turisterne standsed og kendte i dig
en fortid, der længst var en drøm,
- den sidste af stubmøller her på vor egn,
der trodsed århundreders vægt,
ens vinter og sommer, i sne eller regn,
mens byerne skiftede slægt.

De vinde, der jog gennem sprække og lem,
har sunget for støvhvide mænd,
der styrtede slumpe i kværnkassens gem
og tog dem som grutning igen.
Og løberen blanded sin durende sang
med drevenes knirkende træ,
mens atter en vogn omkring bakken sig svang
og søgte til svansen i læ.

Her holdt de med rug til den kommende bægt,
med byg til den mættende grød,
det kendte den gamle og bortdøde slægt,
hvad vindstille dage betød,
for møllen var knyttet til egne og til bo
som led i tilværelsens kår.
Var avlen i lade og kærnen på lo
med sækken til møllen til går.

Nys så jeg et strejf af din vejrslidte krop,
men nu var dit vingefang brudt.
Strøg blæsten for hårdt over bakkerne op
og mørned din ælde til slut?
Du pragtfulde minde! Århundrede bar
du hidtil som pryd for vor ø,
din søskendeflok, som vi mindes her var,
sank alle i glemselens sø.

Du bliver vel tomt som de andre tilforn,
for fremskridt har vraget dit slid,
det blæstvejr, der maled det signede
korn, tages ikke i brug i vor tid,
men det tog et snuptag i vingernes hæk,
du sitrede under dit sår,
og den dag, da Kokseby Mølle er væk,
et glimt af vor fortid forgår.

Lauritz Larsen

Kokseby Mølle

Af Bent Jørgensen i Øbladet 1980

Blandt de mønske møller er Kokseby mølle den mest markante seværdighed. Med en alder af 500 år fortæller denne sidste stubmølle på Møn eftertiden, hvordan vindmøllerne har set ud, inden de blev lavet om til Hollandske vindmøller, motormøller eller de "vindmotorer", som man kalder vindmølle.

Førhen kørte man til møllen ad Kokseby Slotsvej, der i dag kun er en stump blind vej. Her lå møllen frit for øjet, mens man sindigt bevægede sig på ad bakken.

I dag er adgangsvejen ad Grønsundvej, hvor møllen ligger gemt bag den tidligere møllegård, så man først når man når helt op til møllen, får indtryk af dens størrelse og smukke beliggenhed.

På benzintanken på den modsatte side af vejen på til møllen bor i dag 4. generation af den møller slægt, der i 1830 bosatte sig på Kokseby Mølle. Tankejer Verner Jørgensen fortæller, at hans far Valdemar Jørgensen var den sidste aktive møller.

En sommerdag i 1946, da man var i gang med at male korn, blev møllens vinger ramt af en kastevind, der med et brag sendte dem til jorden. På det tidspunkt var der på grund af elektricitetens fremkomst blevet mindre og mindre at bestille i mølleriet og man havde kun ganske enkelte kunder.

Under 1. Verdenskrig anvendtes møllen meget, da man også lavede gryn på en særlig kværn. Før i tiden var der også knyttet bageri til møllen med en stor stenovn, der kunne bage 90 rugbrød ad gangen.

Først i 1970 stoppede mel strømmen sit femhundrede-årige løb i sækkene på Kokseby Mølle. Valdemar Jørgensen havde også en motormølle, og den fortsatte han troligt med, til han som 76 årig kom på plejehjem, hvor han døde i 1973.

Men i begyndelsen af 1960'erne var der aktive lokale kræfter i gang for at bevare den gamle stubmølle. Den daværende formand for Møns Museum, pastor Frederiksen, gik på dette tidspunkt ind i forhandlinger med Valdemar Jørgensen og Nationalmuseets mølleekspert ingeniør Anders Jespersen. Resultatet af disse forhandlinger blev en fredning af Kokseby Mølle.

Men det var jo ikke nok! Møllen var på dette tidspunkt i en meget dårlig stand og trængte til en gennemgribende restaurering. Der blev bevilget 40.000 kr. af Nationalmuseet, og godsejer C. C. Scavenius, Klintholm, gav tilsagn om, at alt det træ, der skulle benyttes, ville blive skænket af de mønske skove. Dette tilsagn blev beklageligvis ikke indfriet, da de mønske skove på et tidspunkt ikke ville levere mere træ til møllen. Det medførte næsten et års stilstand i arbejdet, inden man så blev nødsaget til at rekvirere resten af træet fra Turebyholm.

Men i restaureringsarbejdet er der et navn, der markerer sig stærkt. Det er tømrer og gårdejer Børge Hildebrandt, Vindebæk. Han havde haft Hjelm Karosserifabrik, hvor der dengang hovedsagelig blev lavet karet magerarbejde, inden han købte gården i Vindebæk.

Han fik overdraget restaureringsarbejdet på Kokseby Mølle af Nationalmuseet og løste det på smukkeste vis. Når man i dag taler med ingeniør Anders Jespersen, mindes han den nu afdøde Børge Hildebrandt som en ener og kunstner på sit felt.

En af de sværeste opgaver på Kokseby Mølle var at sprænge cementstøbningen væk under møllen. Denne støbning havde Valdemar Jørgensen ladet udføre i 1940, da de to tværgående egetræsbjælker, der bærer hele møllen på stubben ikke holde længere.

Børge Hildebrandt fik hævet hele møllen op på et stillads af gamle telefonpæle, hvorefter cementstøbningen blev sprængt væk, og to nye egetræsbjælker, der vejede to tons, blev anbragt i stedet for de gamle.

*Den sidste mølle på Kokseby Mølle,
Valdemar Jørgensen på vej ned ad svansen 1944.*

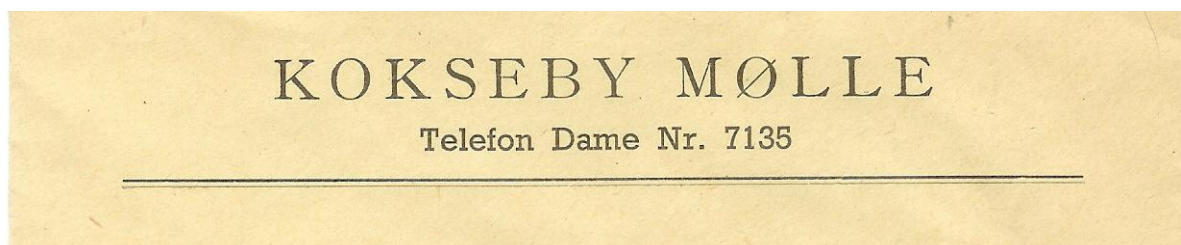
”Møns Folkeblad” var ude på møllen i 1964 for at følge restaureringsarbejdet. Man fornemmer næsten den ivrighed, Børge Hildebrandt og Valdemar Jørgensen udviser, når man læser følgende i gamle

udklip: "... de to supplerer hinanden ved at fortælle om de enkelte deles funktioner, mens de beredvilligt klatrer op og ned ad stigen for at vise alt frem. Vingerne til møllen kommer vi til at vente med et års tid, fortæller de. De skal laves og trykimprægneres ovre i Jylland, og det bliver en stor dag, når de sættes på. Så vil møllen stå fiks og færdig, klar til brug igen":

Men i dag, i 1980 har Kokseby Mølle stadig ikke fået sine vinger sat på, men står stækket på bakkens top.

Hvad mere end møllen er gået i stå?

En gammel toldskål i tykt kobber, som tankejer Verner Jørgensens oldefar og bedstefar "toldede" af kornet med, fandtes i familien eje. Betalingen for at male kornet foregik før i tiden i naturalier. Det betød, at mølleren for hver sæk korn bønderne kom tog en nærmere bestemt portion korn med toldskålen, som var et autoriseret målemiddels, som ofte bar flere stempler, deriblandt et mrk. "Christian d. 5.." et med årstallet 1852 og et med 3 tårne på.

Jonna Kjær-Nielsen
2010